

Ústav botaniky a zoologie
Přírodovědecká fakulta
Masarykova Univerzita v Brně

Sladkovodní bentické ekosystémy

2. Přednáška předmětu Bi9535

Bohuslav Uher

Bentické habitaty – habitaty den

- **Bentické řasy (i sinice)**
- **cca 26 000 druhů**
- **Časté drobné druhy**
- **Dominantní skupiny:**
- **Cyanophyta/Cyanobacteria**
- **Chlorophyta**
- **Bacillariophyta**
- **Rhodophyta**

Formy řas v bentosu

- Jednobuněčné přisedlé (*Cymbella*, *Cocconeis*, *Synedra*) i volné (*Diatoma*)
- Vlákňité přisedlé (*Stigeoclonium*) i volné (*Phormidium*)
- Pseudoparenchymatické (*Pleurocapsa*, *Heribaudinella*, *Hildenbrandia*)
- Přeslenitá – *Batrachospermum*
- Pletivová - *Chara*

Přisedlé rozsivky

Cymbella

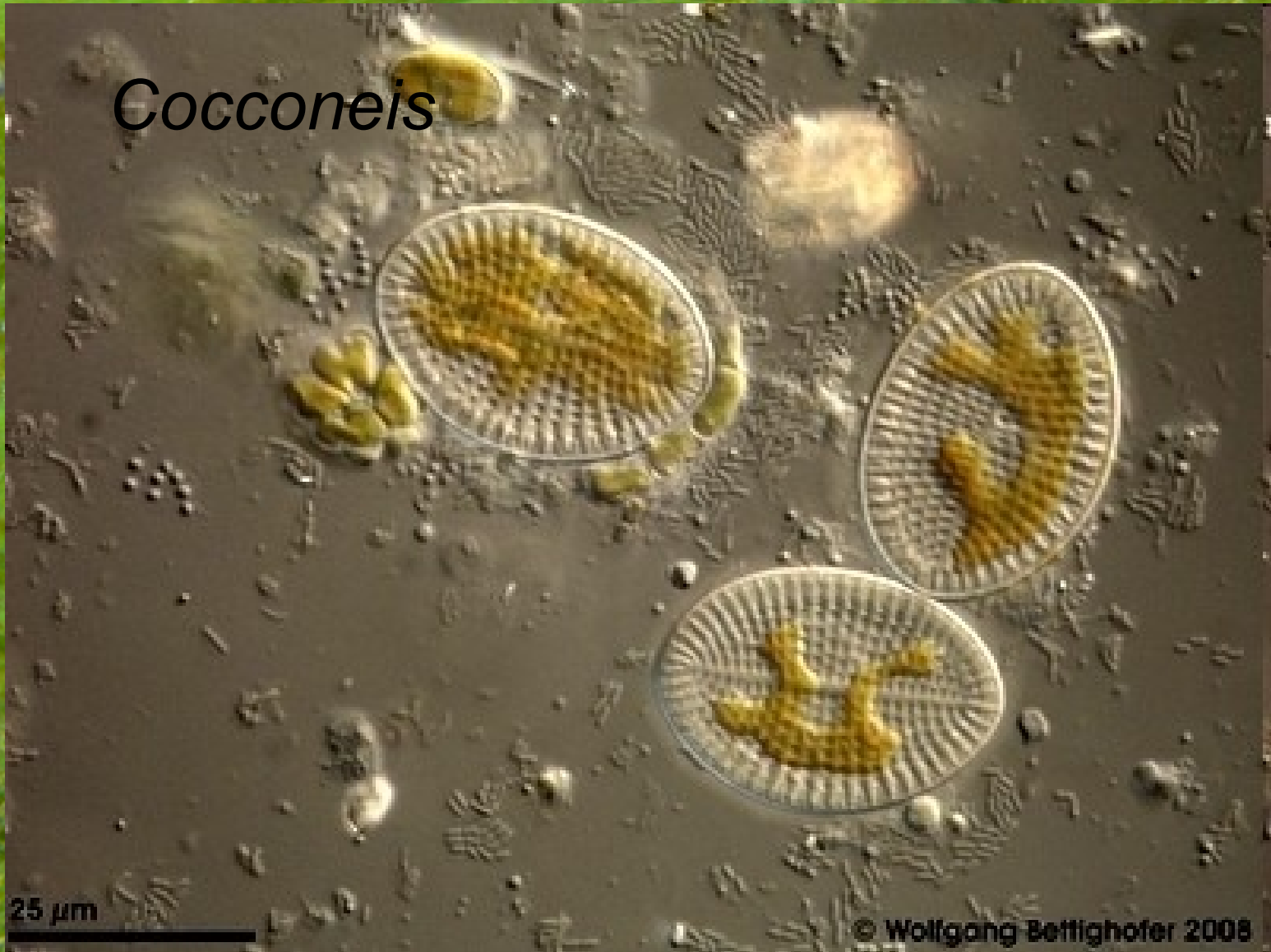

Přisedlé rozsivky

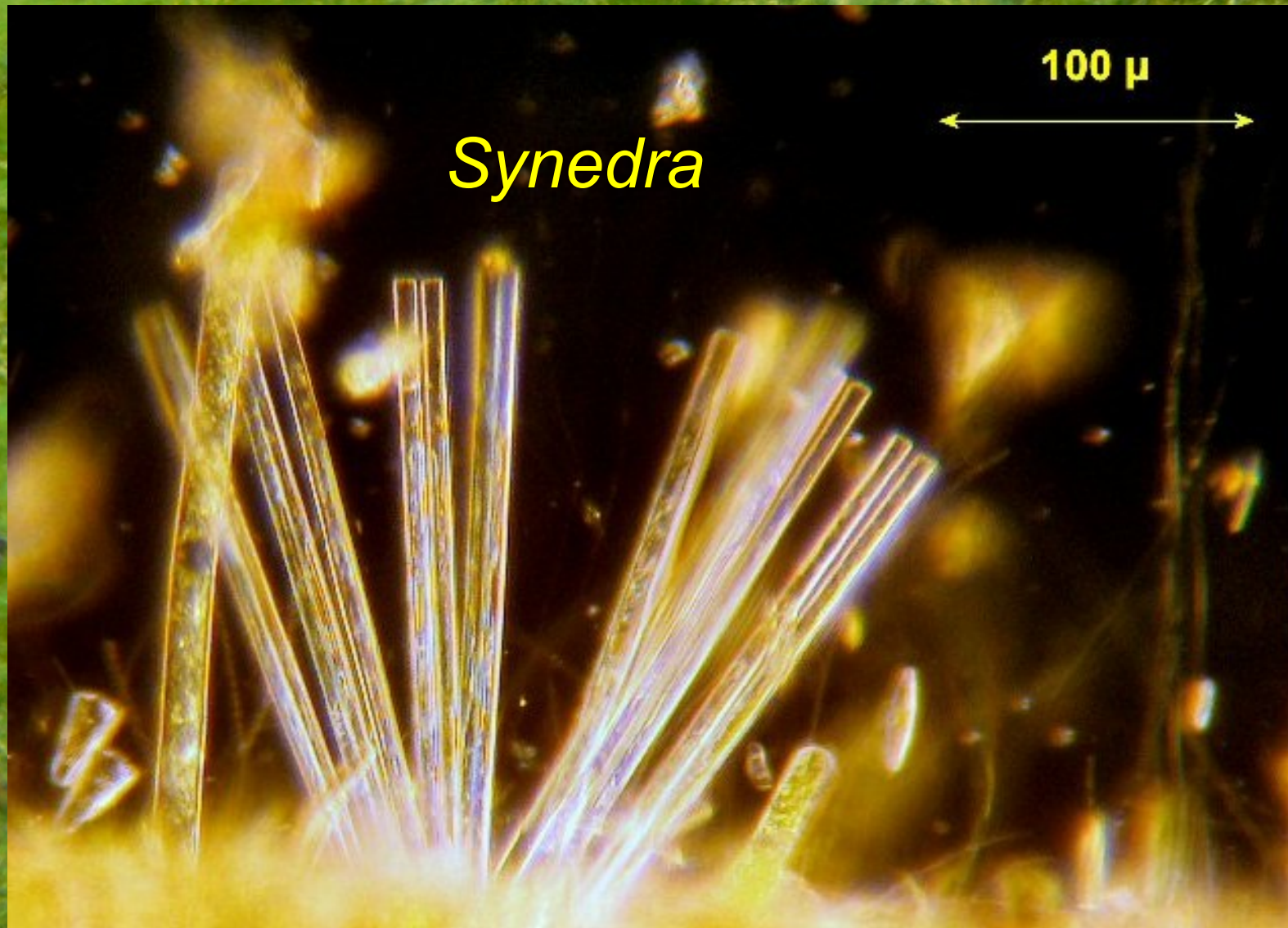
Cocconeis

25 μm

© Wolfgang Bettlinger 2008

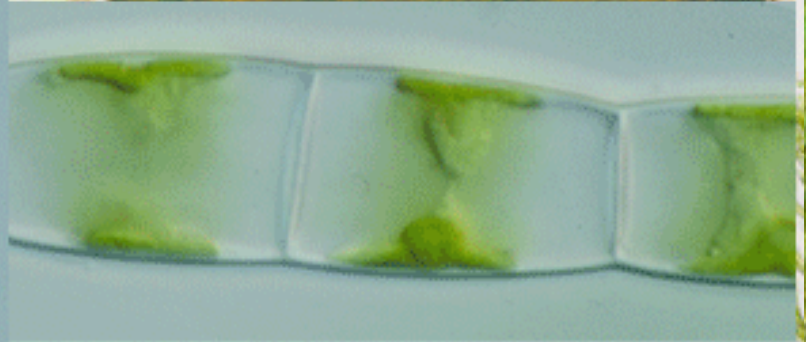
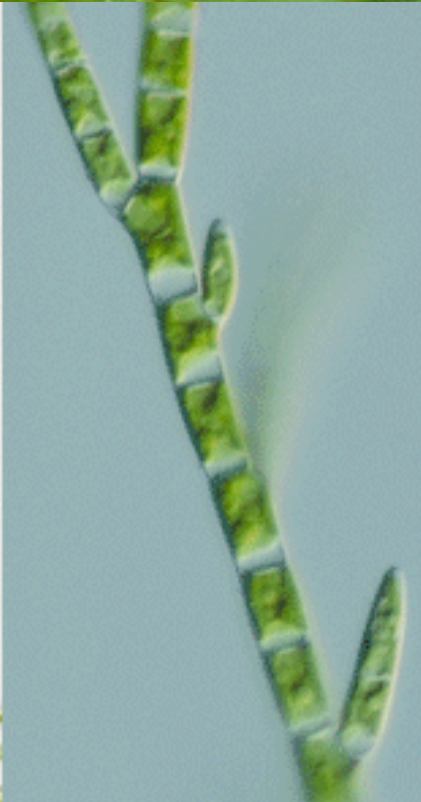
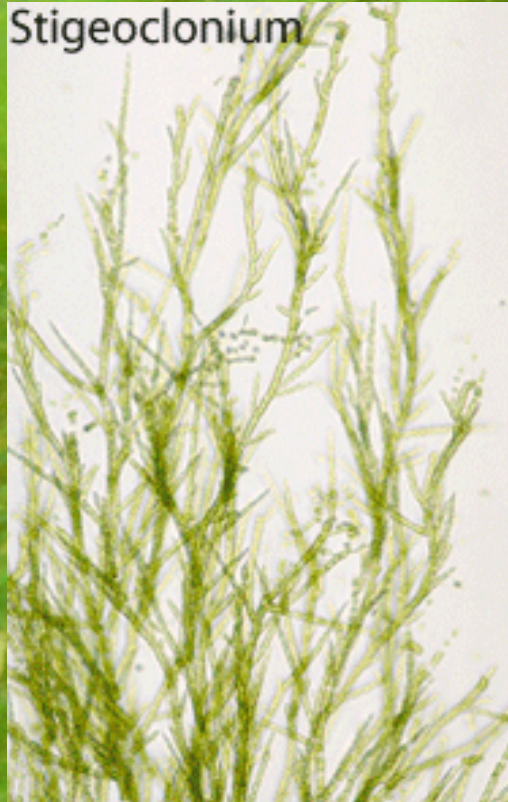
Přisedlé rozsivky

Přisedlé vláknitky

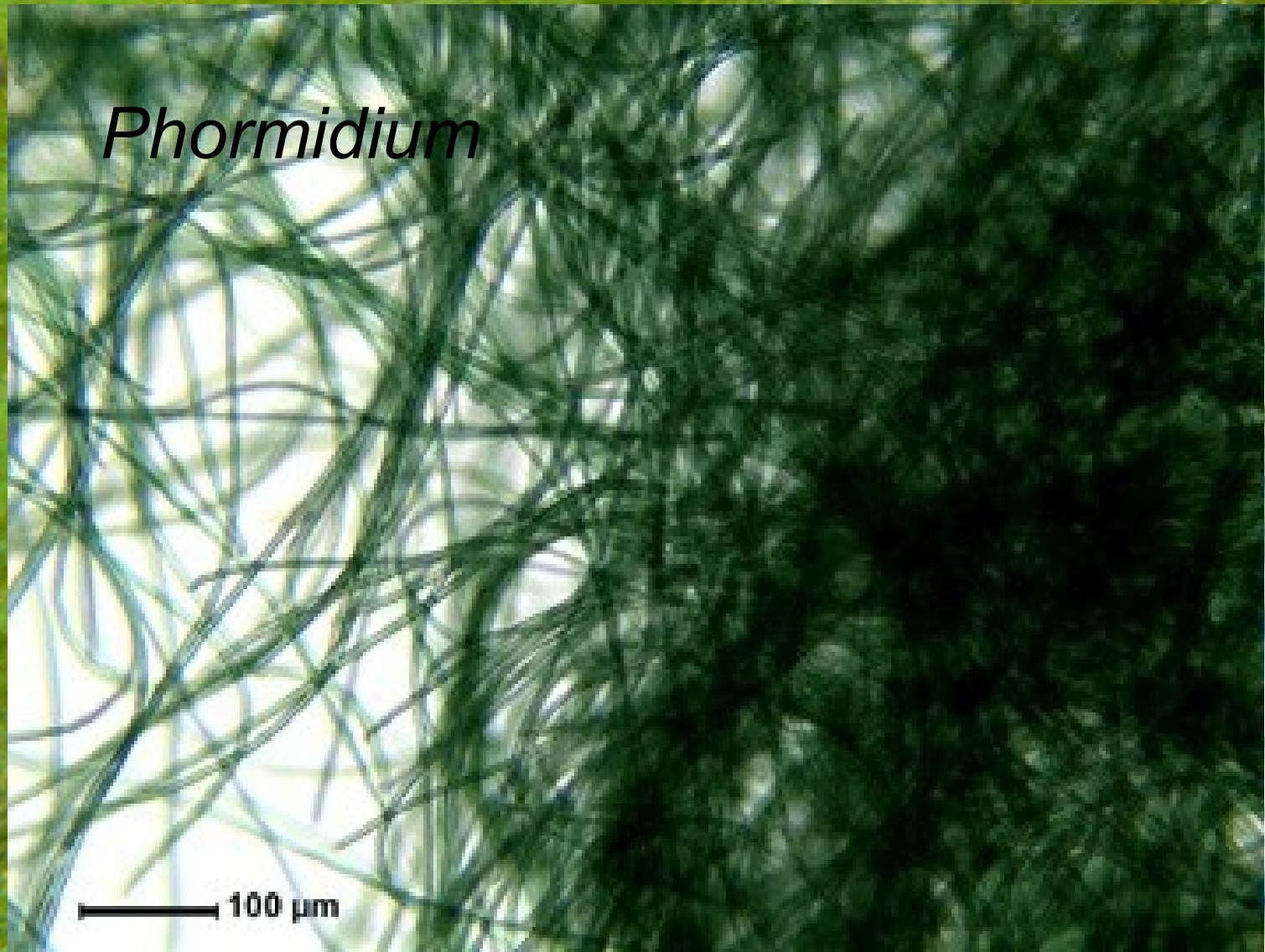
Stigeoclonium

All after Entwisle et al. (1997)

Volné vláknité sinice

Pseudoparenchymetické formy

Pleurocapsa

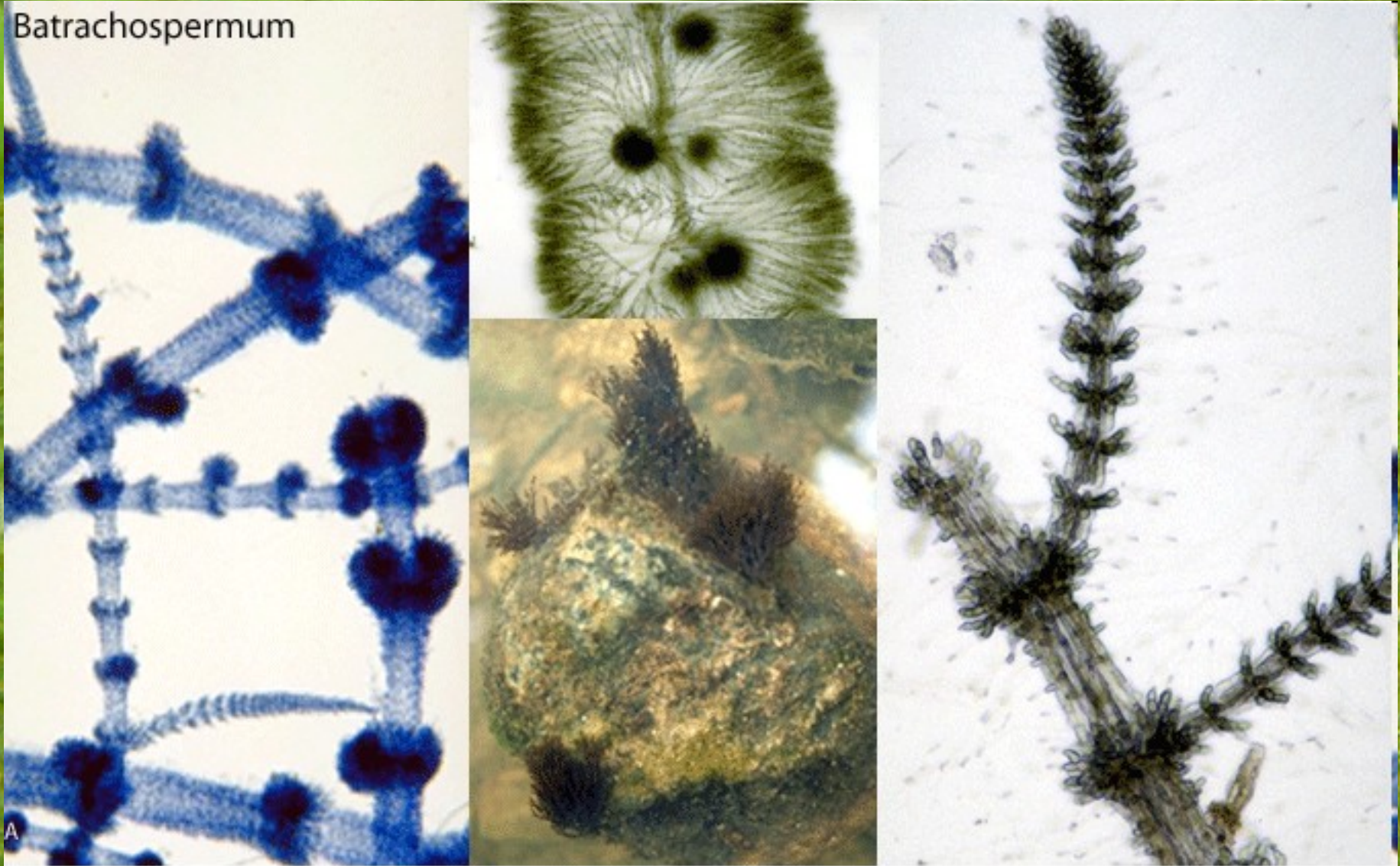

25 μm

Přeslenitá stélka

Batrachospermum

A

All after Entwisle et al. (1997). A stained with aniline blue.

Pletivová stélka

Chara

All after Entwisle et al. (1997)

Vymezení bentosu

- **Bentos** – organismy rostoucí u dna asociované se substrátem
- **Perifyton** – všechny mikroskopické organismy na substrátě
- **Metafyton** – organismy rostoucí u dna ve fotické zóně bez spojení se substrátem (spájkivky *Zygnema*, *Spirogyra*, *Mougeotia*)
- **Půdní edafon** – někteří fykologové ho považují jako součást perifytonu, souvislost se substrátem

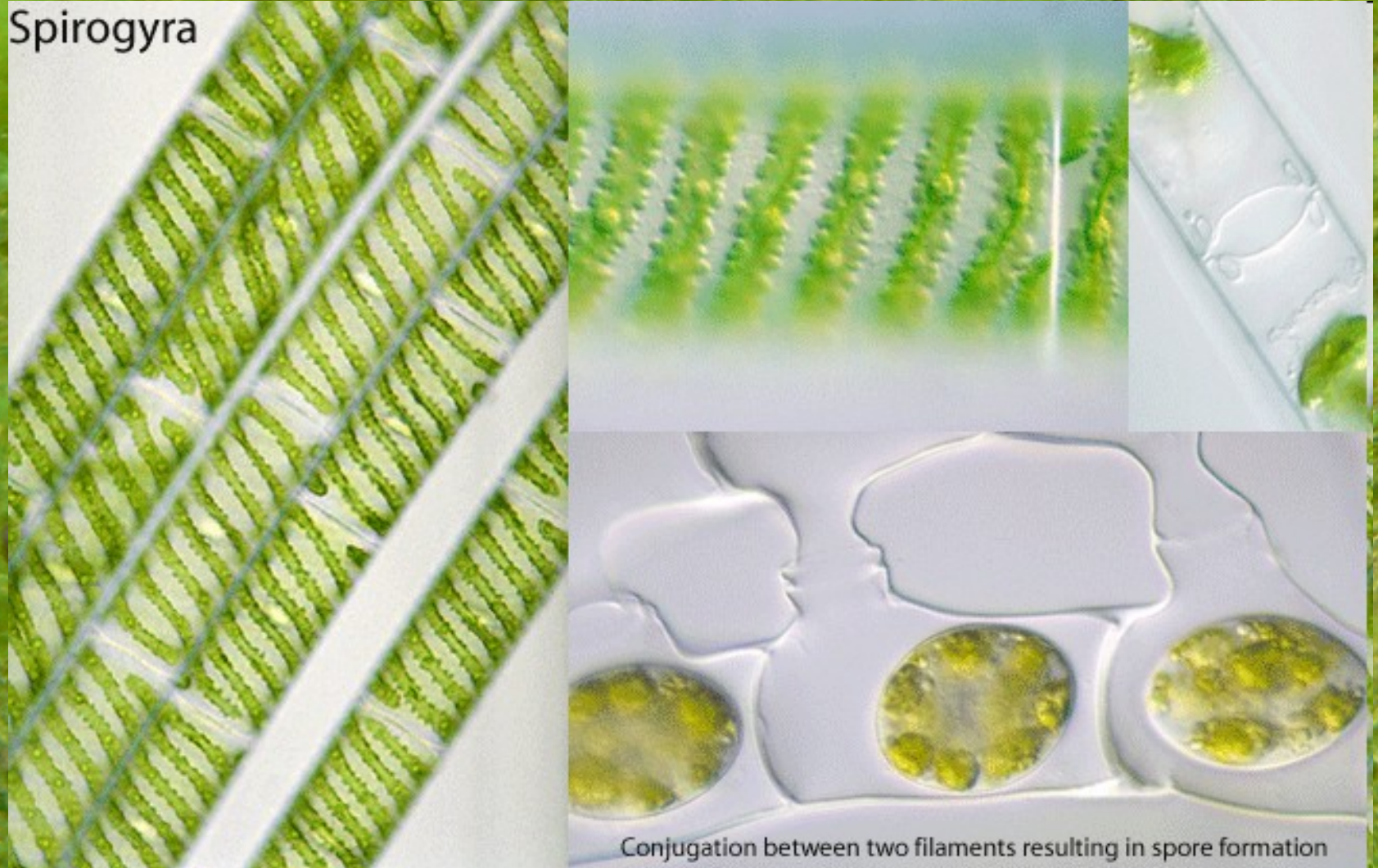
Metafytonové řasy - spájivky

Metafytonové řasy - spájivky

Spirogyra

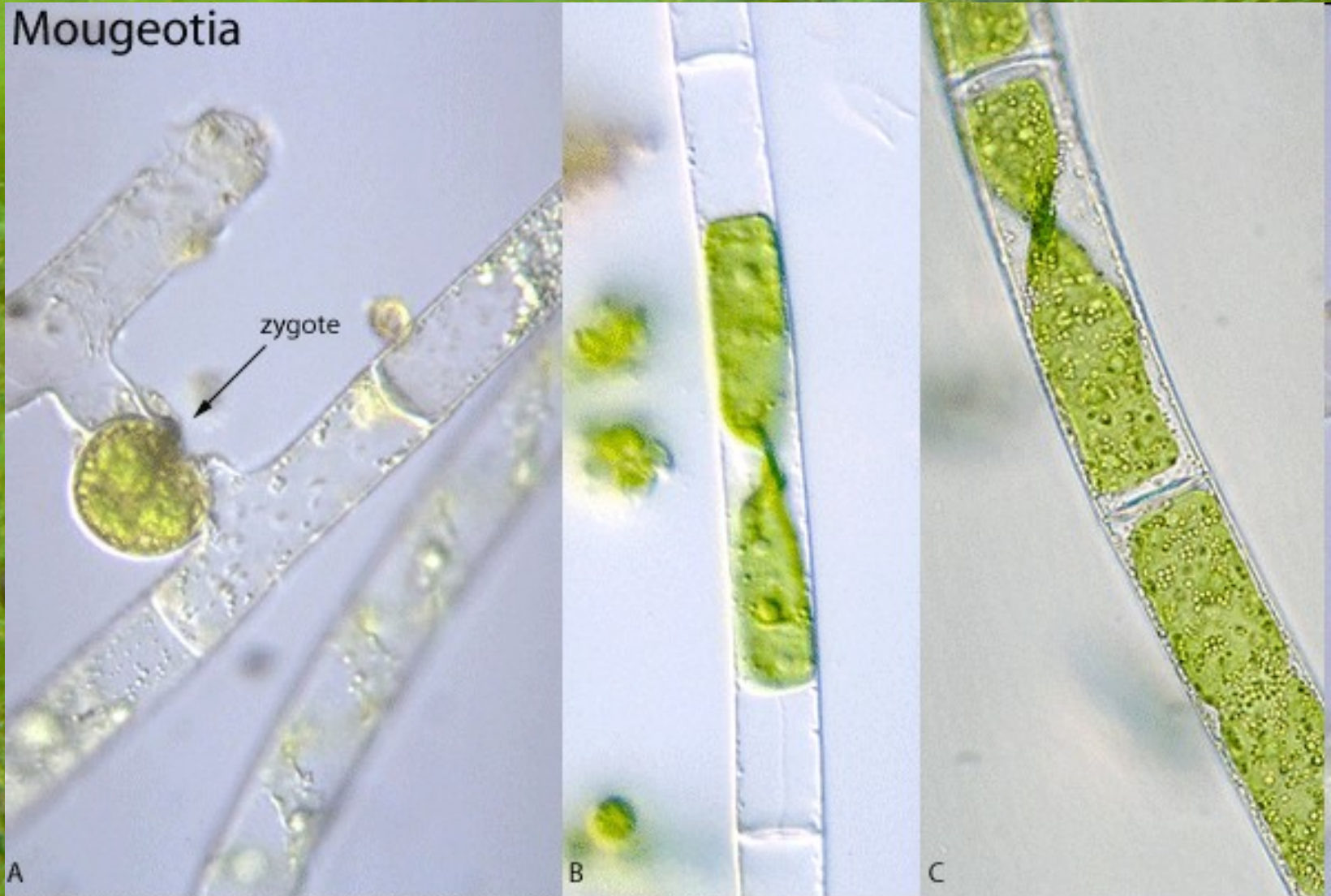
Conjugation between two filaments resulting in spore formation

All after Entwisle et al. (1997)

Metafytonové řasy - spájkivky

Mougeotia

A

B

C

A © Y. Tsukii, see http://protist.i.hosei.ac.jp/Protist_menuE.html

B,C after Entwisle et al. (1997)

Typy habitatů den

- Kámen – epilitické organizmy
- Rostliny, řasy – epifytické organizmy
- Písek – epipsamické organizmy
- Anorganické nebo organické sedimenty – epipelické organizmy
- Epipsamické a epipelické substráty – nestabilní, veliké pohyblivé rozsivky (*Nitzschia*), bičíkovci (*Euglena*)

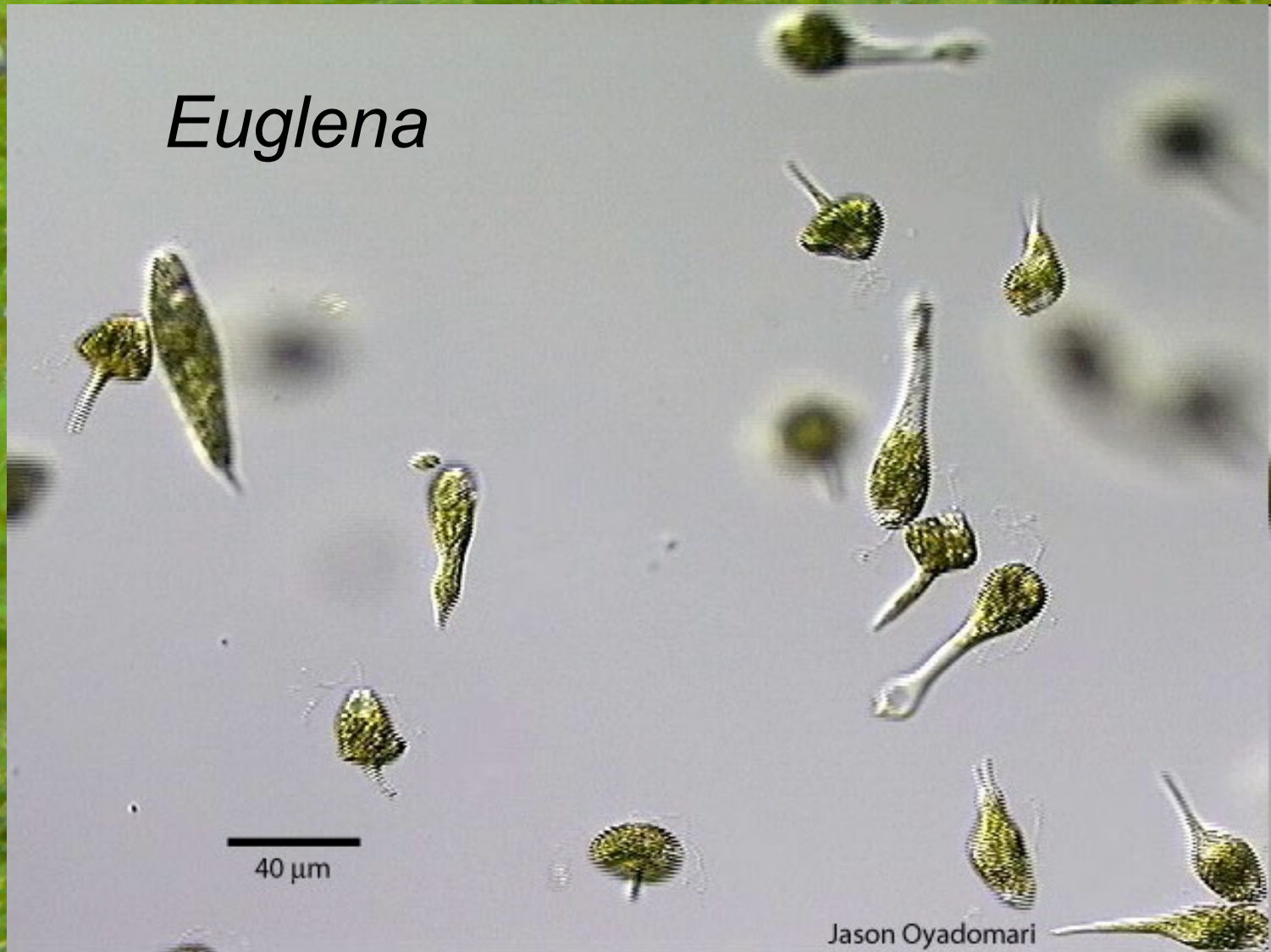

Epipelická pohyblivá rozsivka

Pohybliví bičíkovci

Význam bentických řas

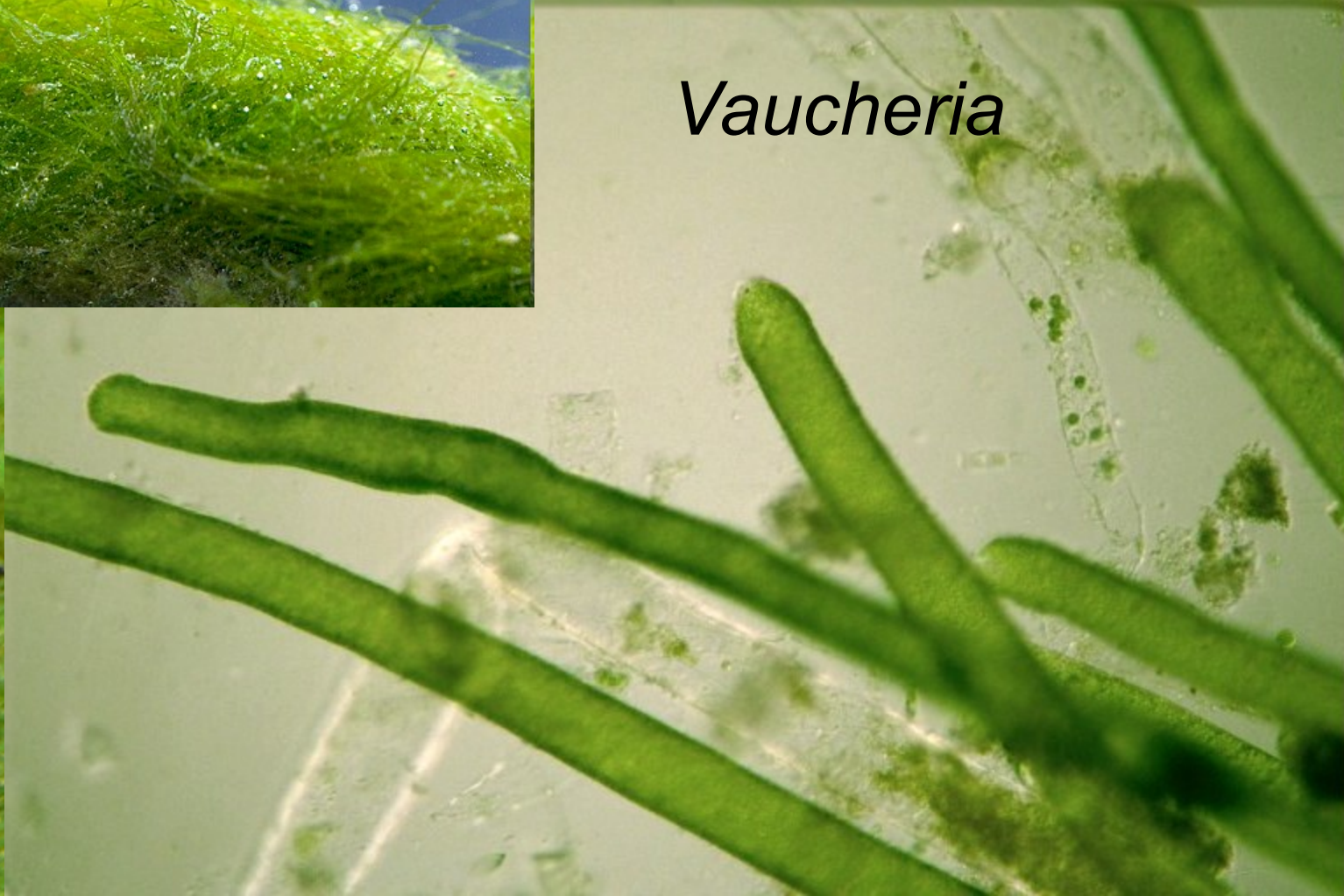
- Primární producenti
- Chemicky modulují vodní ekosystém
- Zvyšují distribuci NH_3
- Koloběh fosforu příjem HPO_4^-
- Stabilizace substrátu (*Vaucheria*, *Chara*)
- *Cladophora* – vhodné prostředí, mikrohabitaty pro zoobentos

Stabilizace substrátu

Vaucheria

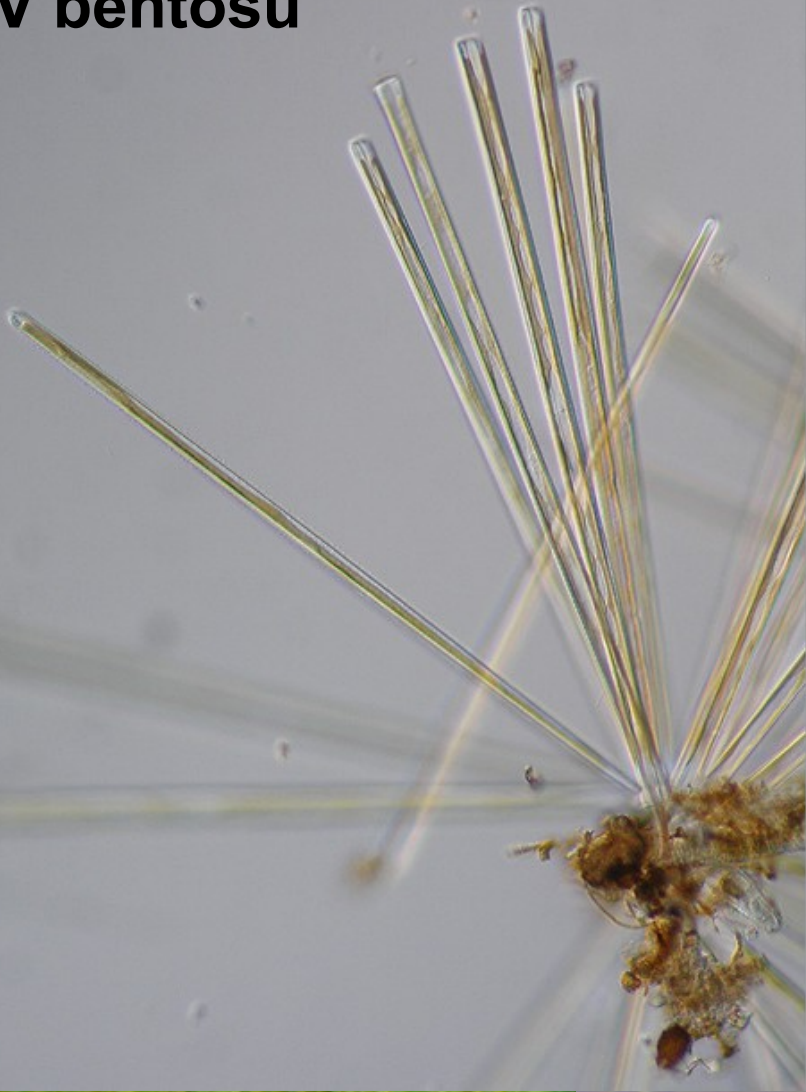
Jak se od sebe odlišují Plankton a Bentos?

- Bentos je druhově bohatší
- Bentos roste rychleji
- Kontroverzní taxony
- *Synedra*
- *Rivularia* vs. *Gloeotrichia*
- *Asterionella* vs. *Fragilaria*
- Přizpůsobení se konkrétní situaci v ekosystému

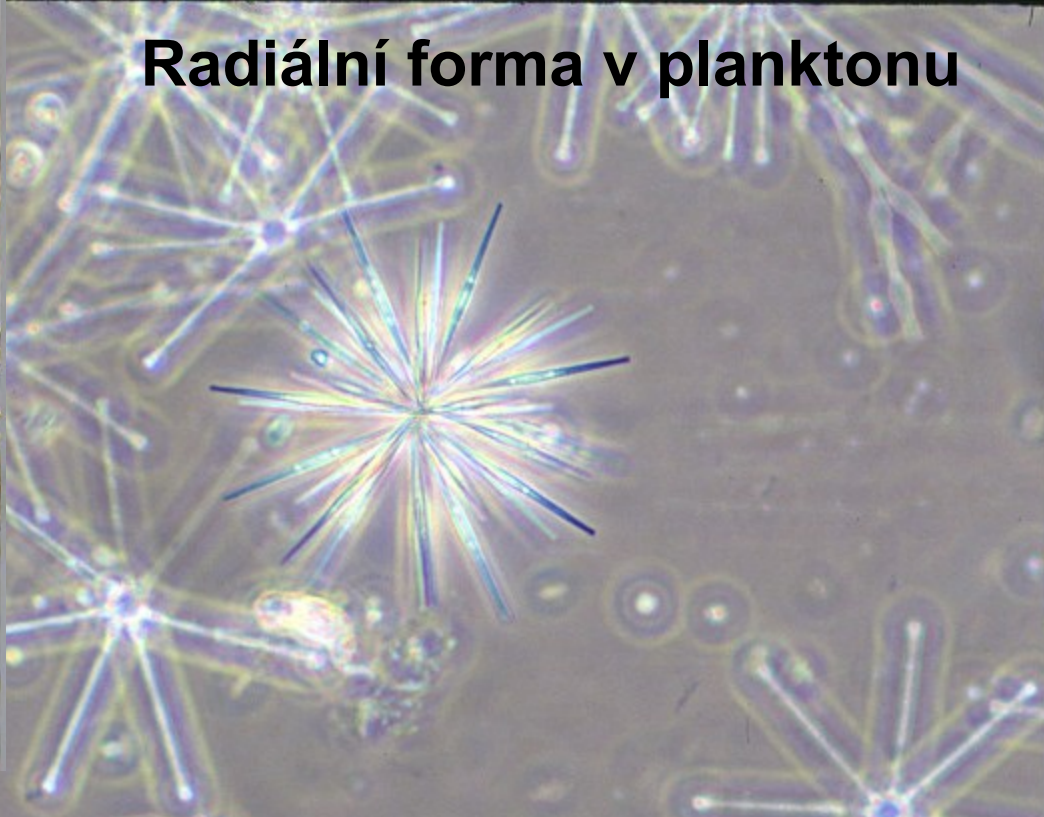

Rozsivka *Synedra*

V bentosu

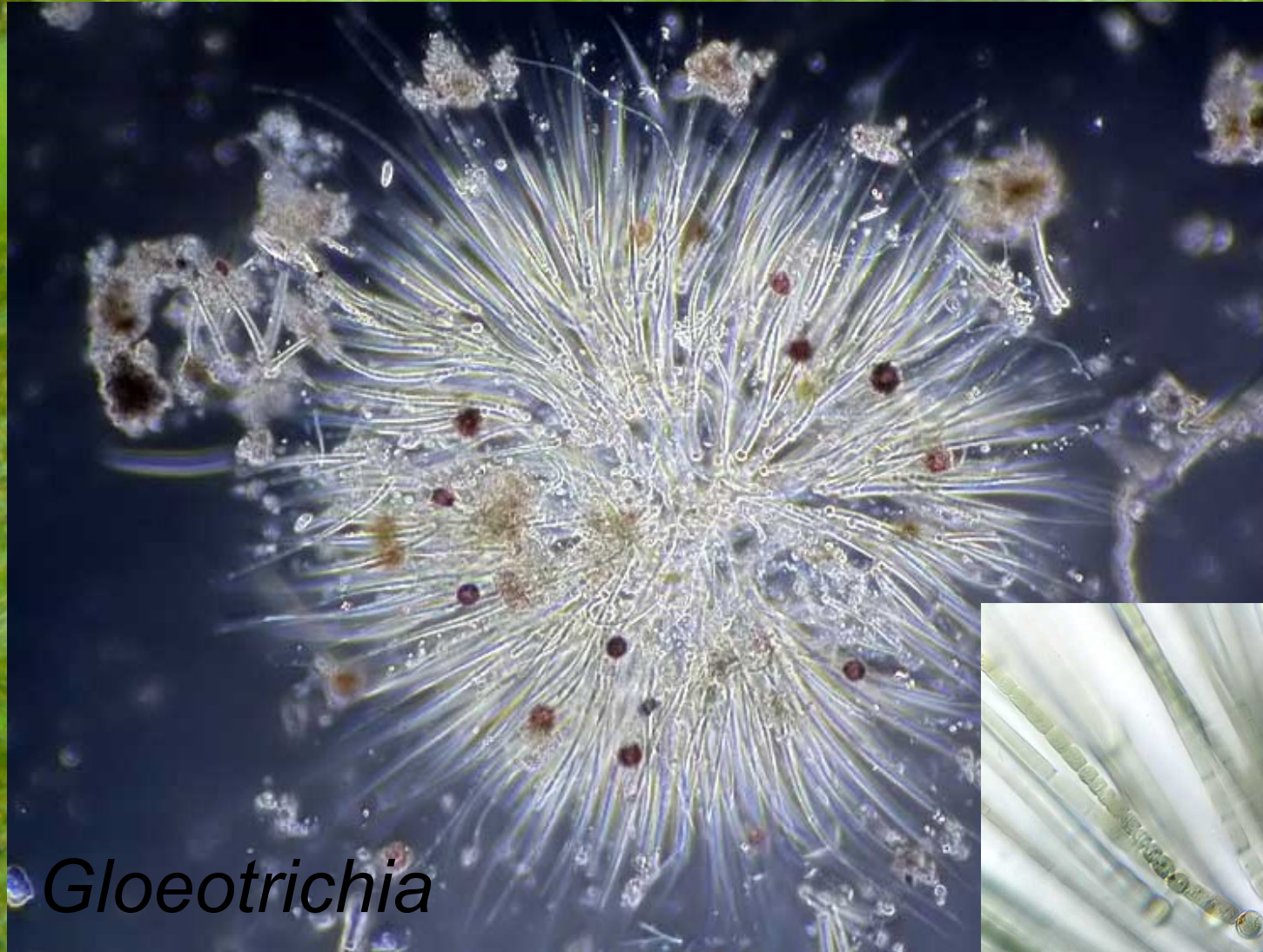

Radiální forma v planktonu

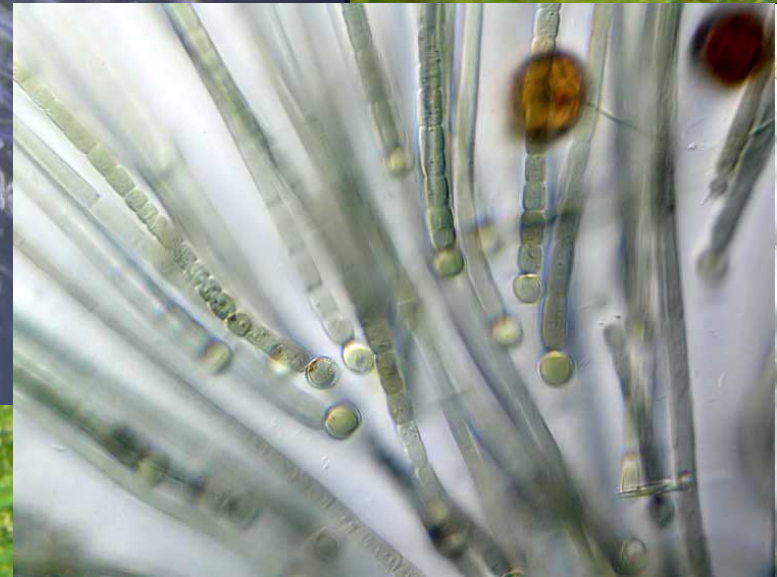
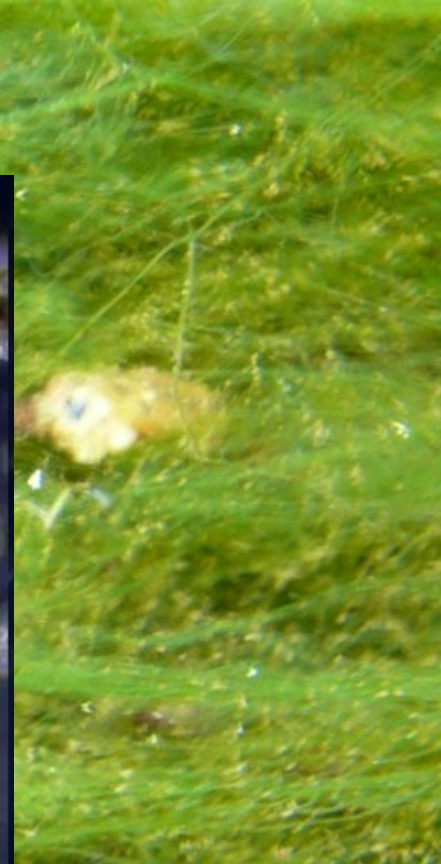

Sinice *Gloeotrichia*

Gloeotrichia

Sinice *Rivularia*

Rivularia

All after Entwisle et al. (1997)

Populace a struktura společenstva

- **Biomasa**
- **Taxonomické zastoupení**
- **Chemicko-fyzikální parametry**

BIOMASA

($\mu\text{g cm}^{-2}$, mg cm^{-2} , cell cm^{-2} , $\mu\text{m}^{-3} \text{cm}^{-2}$)

- Chl a – nízké náklady, nevýhody: chromatická adaptace, nutriční limitace
- C, N, P – nevýhoda: i neživé součásti
- Sušina – nevýhoda: i neživé součásti
- Počet buněk – nevýhoda: různé velikosti organizmů, konsenzus
- Objem biomasy – časově náročné, vakuoly
- Peak Biomass – dobrý indikátor potenciálu habitatu, nevýhoda: dlouhodobé pozorování

Taxonomické zastoupení

- **Druhová bohatost**
- **Početnost druhově specifických buněk**
- **Objem druhově specifických buněk**
- **Kvantifikace taxonomicky-specifických pigmentů**
- **Autofototrofní indexy**
- **Indexy diverzity**
- **Indexy saprobity (Hindák 1978)**
- **Semikvantitativní metody (procentuální odhady)**

Chemicko-fyzikální parametry

- Významní kovariace poměrů N:C a P:C
- Kondice populace z poměru feofytin:chl a
- Ozáření [I] $\mu\text{mol m}^{-2} \text{s}^{-1}$
- Saturace – 100-400 $\mu\text{mol m}^{-2} \text{s}^{-1}$
- Fotoinhibice – min-max 600-1200 $\mu\text{mol m}^{-2} \text{s}^{-1}$
- Řasy pod ledem – 10 $\mu\text{mol m}^{-2} \text{s}^{-1}$
- Teplota – optimum 10-24 C většina taxonů
- Rozsivky, Xanthophyceae: 5-20 C
- Zelené řasy: 15-30 C
- Sinice: 20-35 C
- Absence konzumentů: >40-55 C
- Maximální teplota: 55-75 C
- Druhová početnost narůstá ve směru: 0-25 C a klesá: >30 C

Funkce fyto bentosu

- Hrubá produkce biomasy
- Čistá produkce biomasy
- Fotosyntéza
- NO_3 , NH_3 , PO_4
- Teplota
- Ozáření – ATP, NADPH
- Fixace uhlíku, tvorba aminokyselin, fotofosforylace
- Hustota populace

Měření fotosyntézy bentických řas

- Příjem uhlíku ^{14}C
- **DO – rozpuštěný kyslík**
- pH
- Rozpuštěný CO_2

Rast populace a reprodukce

- Podíl reprodukce
- Podíl růstu
- Podíl hrubého přírůstku
- Podíl čistého přírůstku
- Exponenciální růstová křivka
- Respirace, příjem živin, aktivita enzymů

Koncepční rámec pro ekologii fytobentosu

- Různé ekologické teorie
- Dominance výzkumu fytoplanktonu
- Testování ekologických hypotéz na společenstvech fytobentosu (vyžaduje relativně krátký čas)
- Modelový ekosystém
- Populační biologie, koloběh látek, dynamika společenstev, kolonizace, sukcese...

Prameniště

- **Konepce: disturbance, přístup ke zdrojům, kontrola spásáním**
- **Geologie, klima**
- **Topografie, sklon, vegetace, lidská činnost**
- **Hydrologie**
- **Kvalita vody**
- **Řasy, bezobratlí**
- **Ryby**
- **Typické hodnoty pro prameniště: chl a < 80 g.m⁻², sušina <5 g.m⁻², konduktivita 106 μS cm⁻¹**

Společenstva pramenišť – časová distribuce

- Stabilní spoločenstva rozsivkové: *Achnanthisidum*, *Cocconeis*, *Cymbella*, *Synedra*, *Navicula*, *Stigeoclonium*
- Stabilní sinicové: *Phormidium*, *Homoeothrix*, *Vaucheria*
- Sezónní spoločenstva: *Cladophora*, *Spirogyra*, *Chara*, *Draparnaldia*, *Batrachospermum*, *Gomphonema*, *Diatoma*

Společenstva pramenišť – prostorová distribuce

- Mikrodistribuce: mikroprohlubně (*Achnanthydium lanceolata*), mikrovyvýšeniny (*Fragilaria leptostauron*)
- Mesodistribuce: průtok, nízkoprůtokové - převážně vláknité řasy (*Spirogyra*, *Oedogonium*, *Cladophora*)
- Makrodistribuce: regionální typy toků, geologie, environment

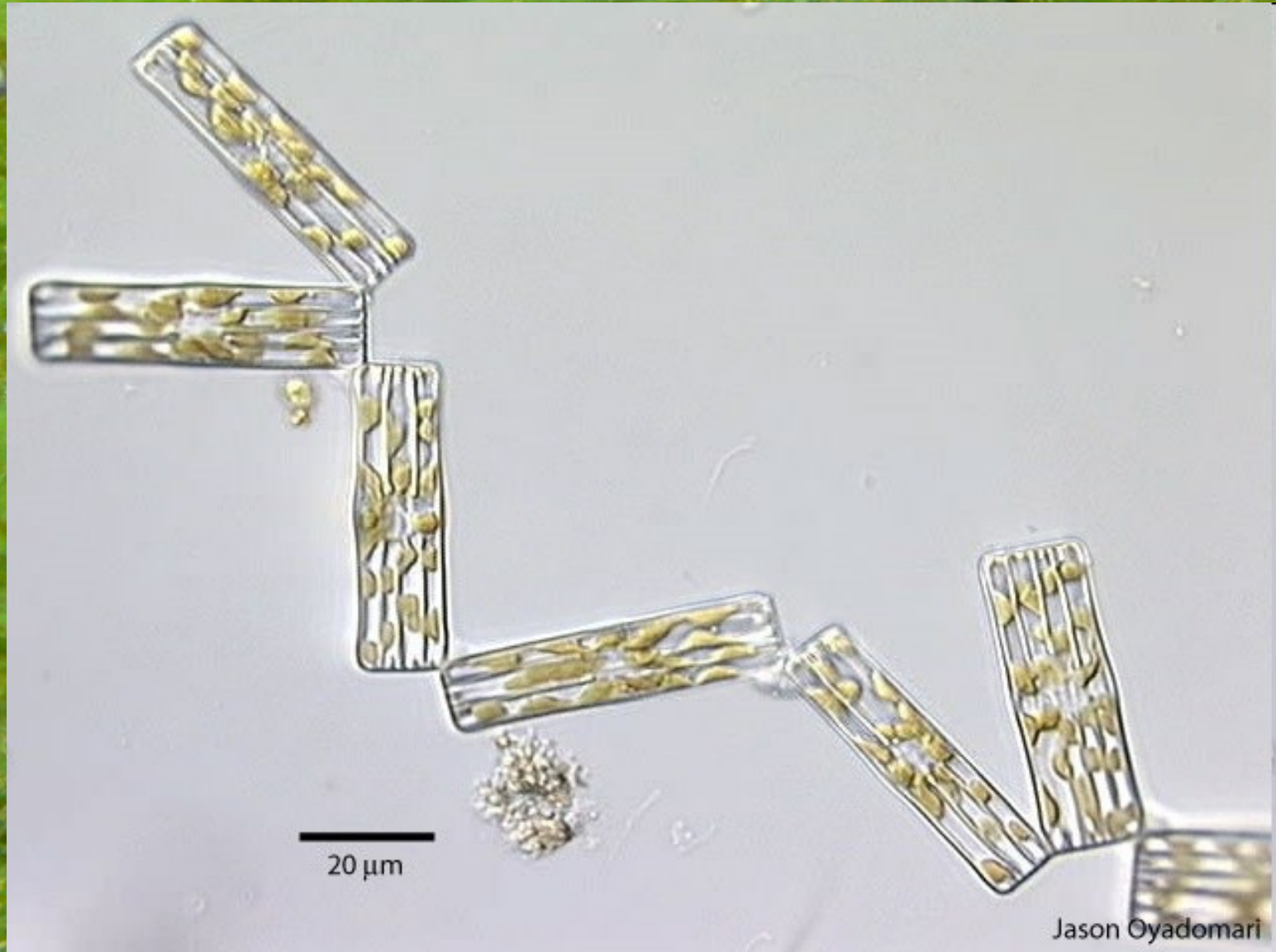

Achnanthidium minutissimum

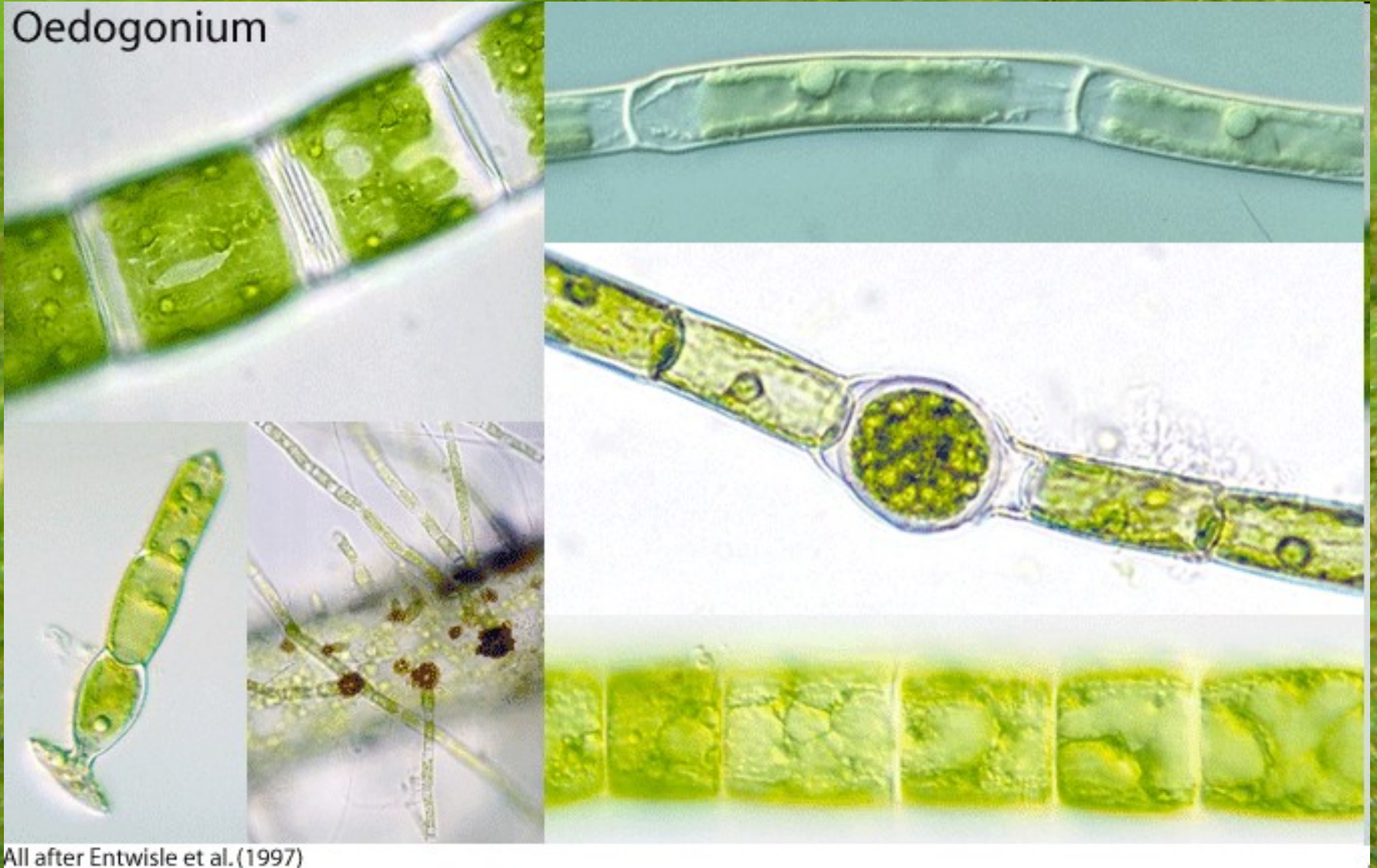

Rozsivka *Fragilaria*

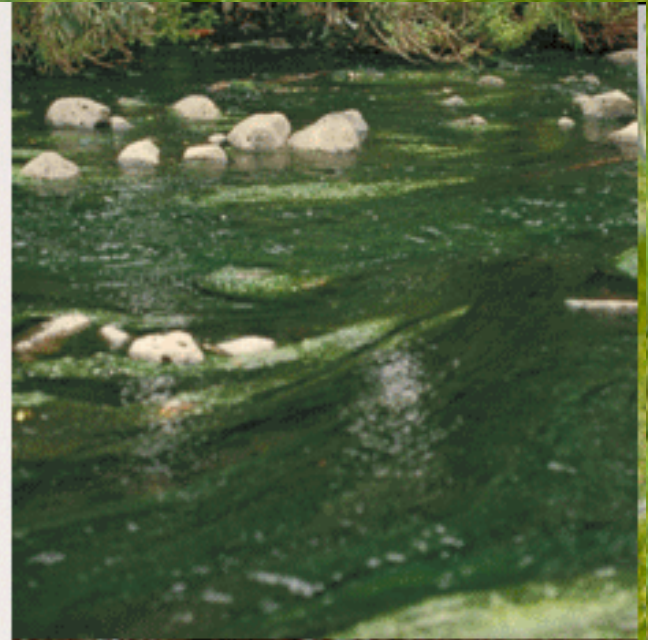
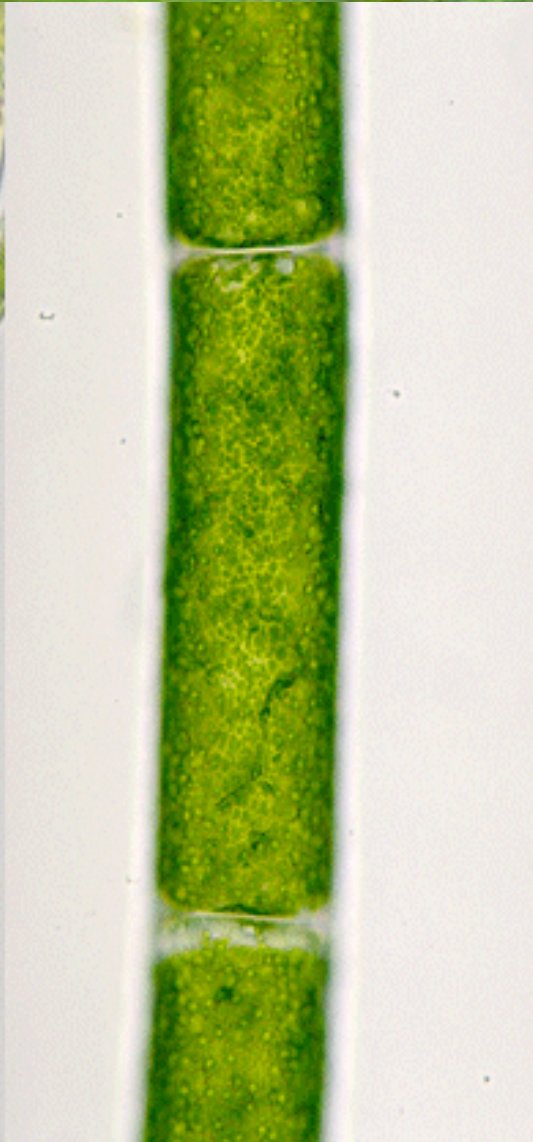
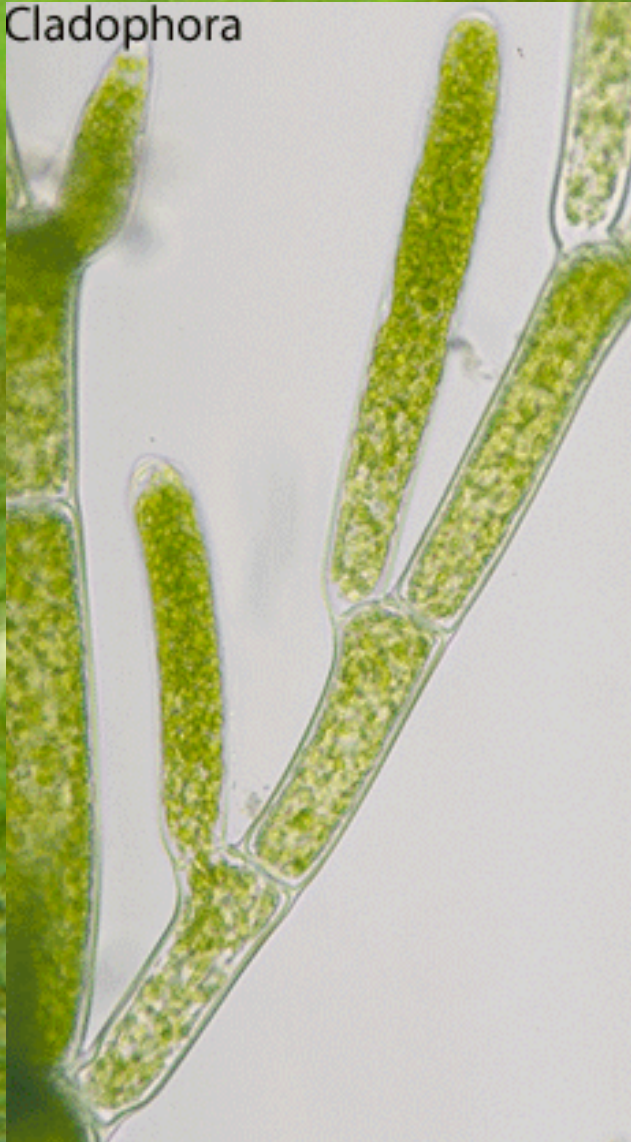
Vláknitá řasa *Oedogonium*

Sifonokladální řasa *Cladophora*

Cladophora

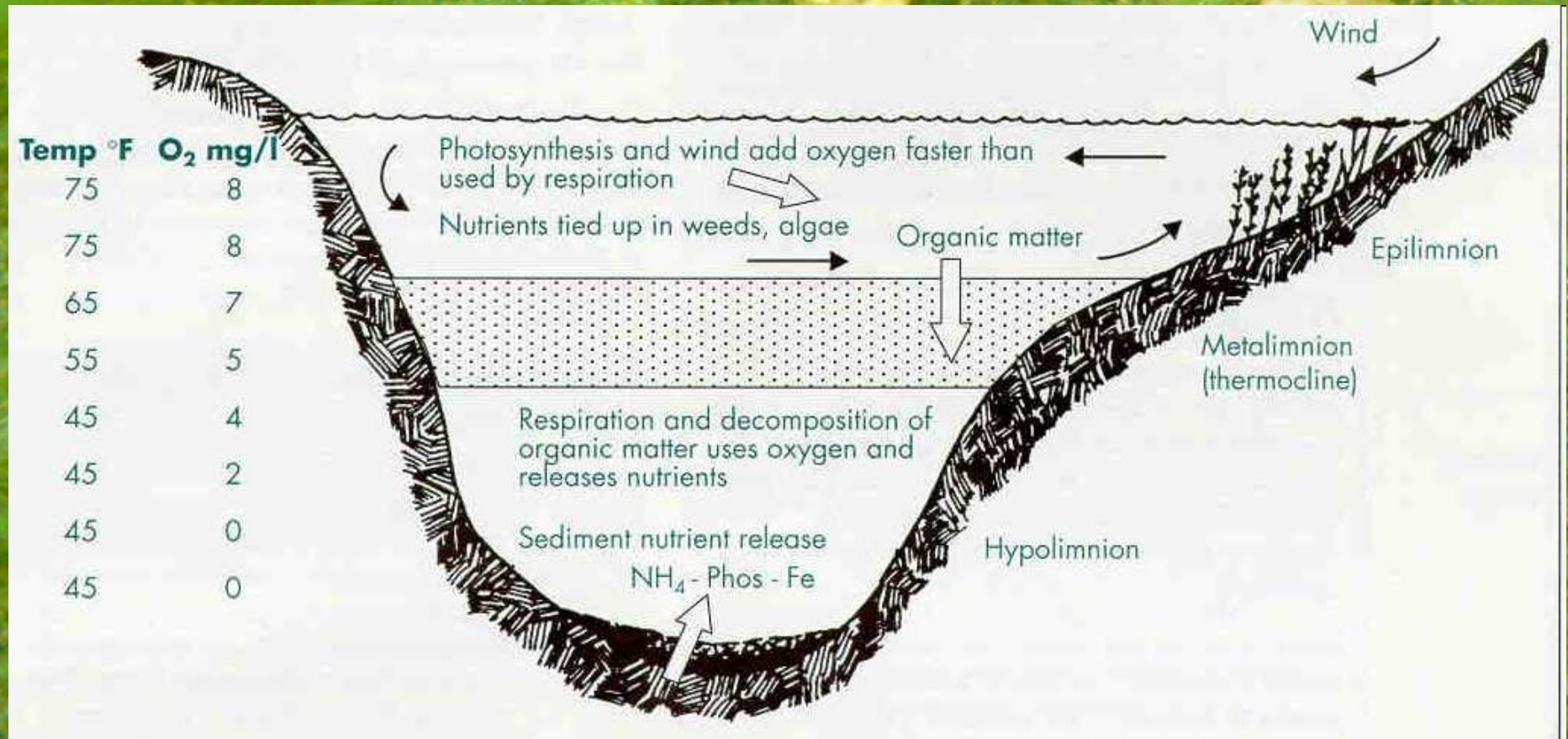

Perifyton v stojatých vodách

- Epilimnion – eulitorální zóna, vlnobití, rheofilové, epifyty, zelené vláknité řasy
- Metalimnion
- Hypolimnion – infralitorální zóna, nízká turbulence, nízké osvětlení, epipelické a epipsamické rozsivky a sinice

Schematická struktura perifytonu

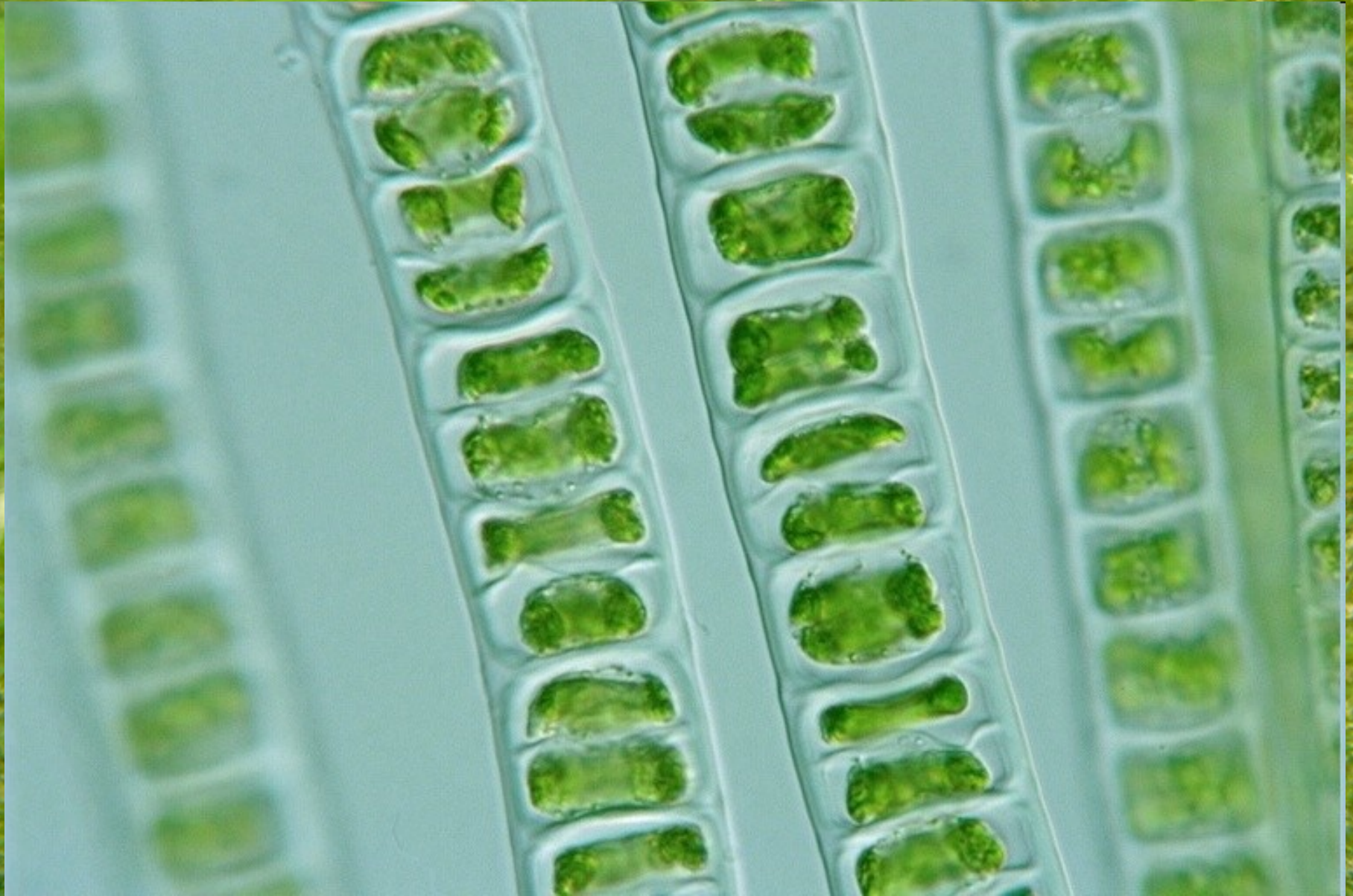

Epilimnion

- Dominantní taxony se sezónně mění (teplota, pokles hladiny, vlnobití)
- Vysoká fluktuace teplot 0-20°C
- Vlákňité řasy: *Cladophora*, *Ulothrix*, *Oedogonium*, *Bangia*...
- Rozsivky: *Cocconeis pediculus*, *Diatoma vulgare*, *Gomphoneis olivacea*, *Cymbella prostrata*, *Rhoicosphenia curvata*...
- Sinice: *Chamaesiphon incrustans*, *Fischerella muscicola*, *Lyngbya diguetii*...

Vláknitá řasa *Ulothrix*

Ruducha *Bangia*

Rozsivka *Diatoma*

20 μm
© Dr. R. Wagner

Rozsivka *Rhoicosphaenia*

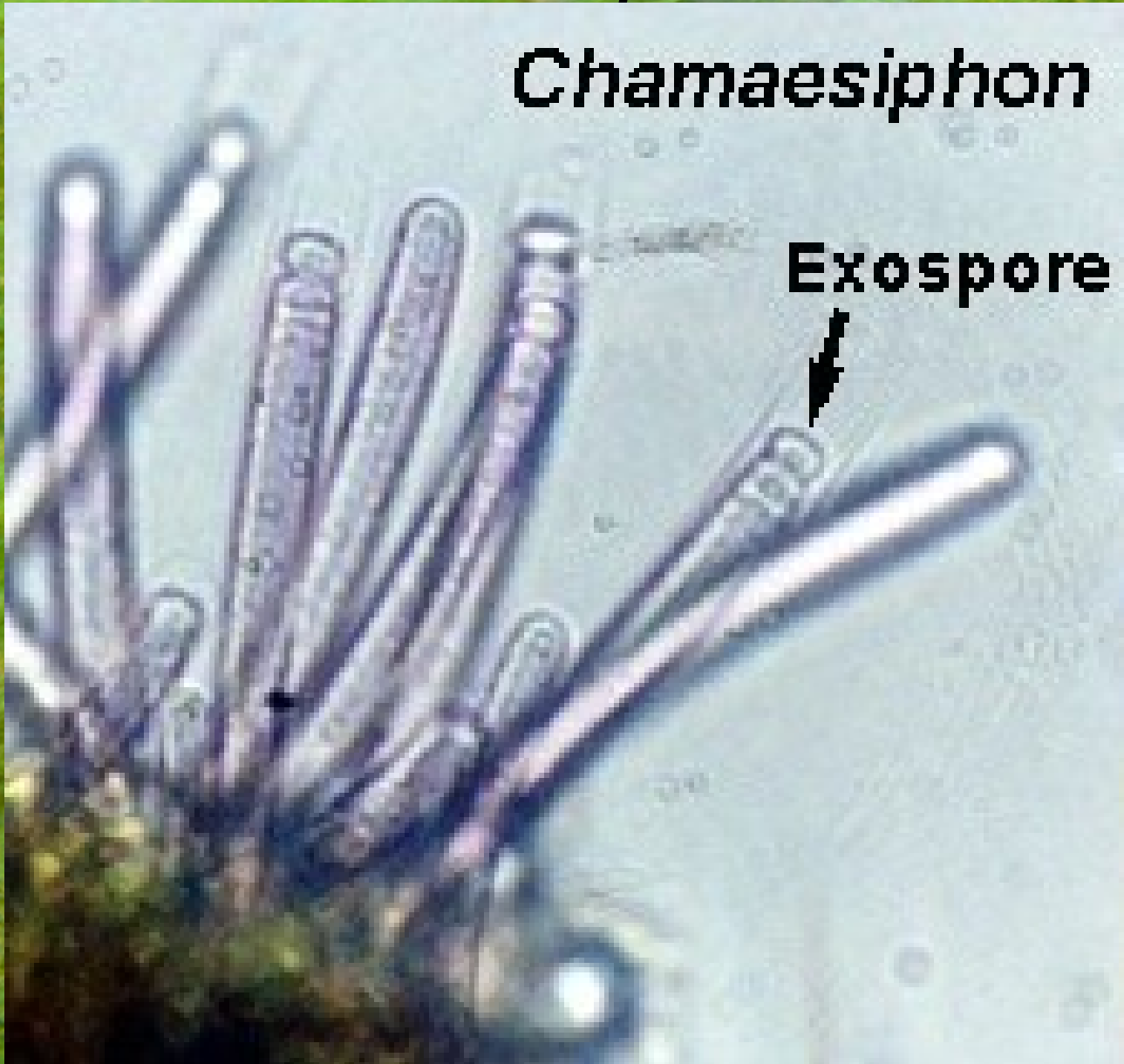

20 µm.

River Almond, May 2007

Since *Chamaesiphon incrustans*

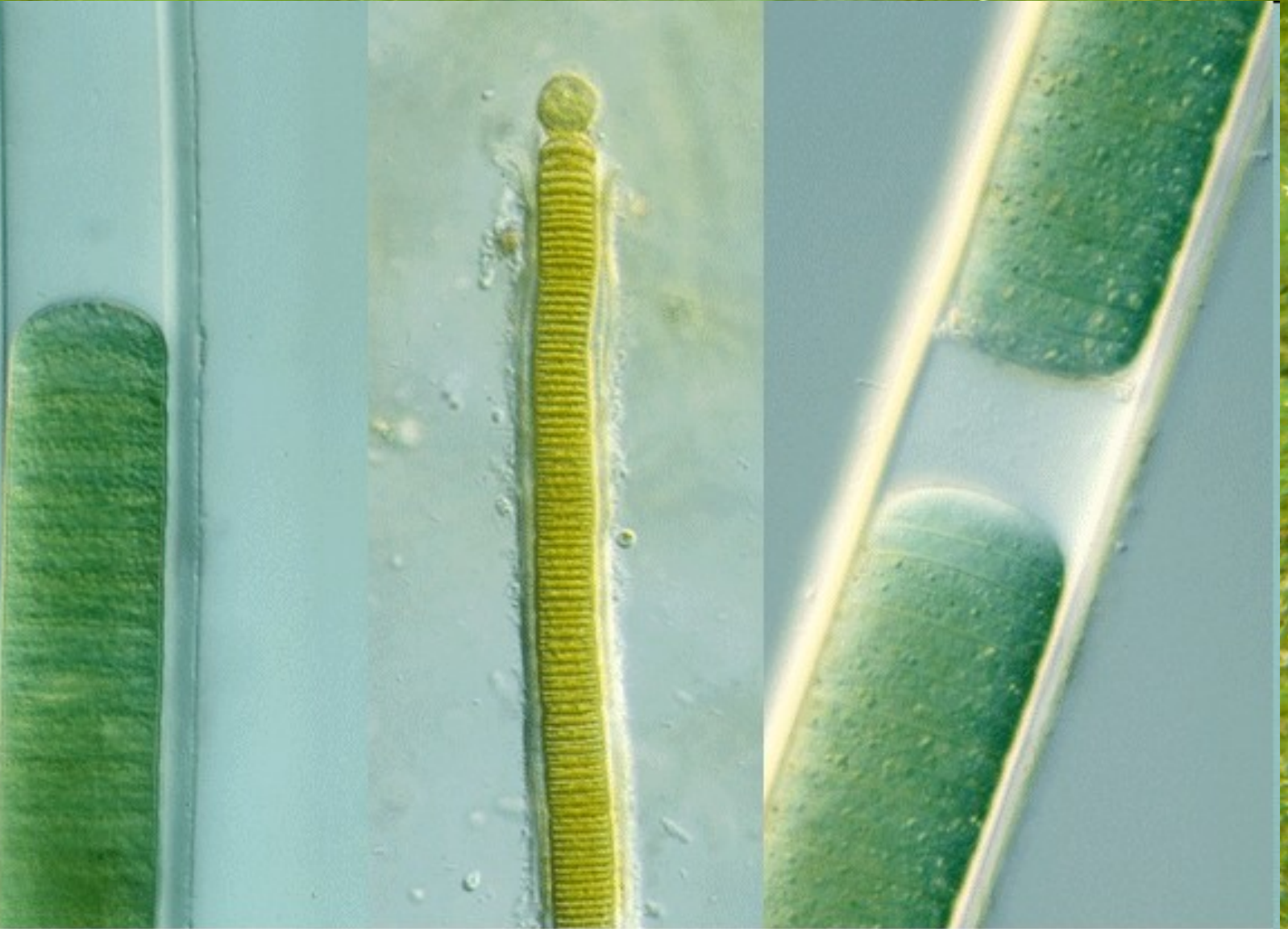
Sinice *Fischerella muscicola*

Vláknitá sinice *Lyngbya*

Lyngbya

All after Entwisle et al. (1997)

Hypolimnion

- **Stabilní prostředí, fluktuace teplot minimální: 1-8°C**
- **Epipelické rozsivky: *Amphora ovalis*, *Diploneis petersenii*, *Fragilaria construens*, *Navicula tenuicephala*...**
- **Sinice: *Calothrix*, *Tolypothrix*, *Hapalosiphon pumilis*, *Nostoc*...**

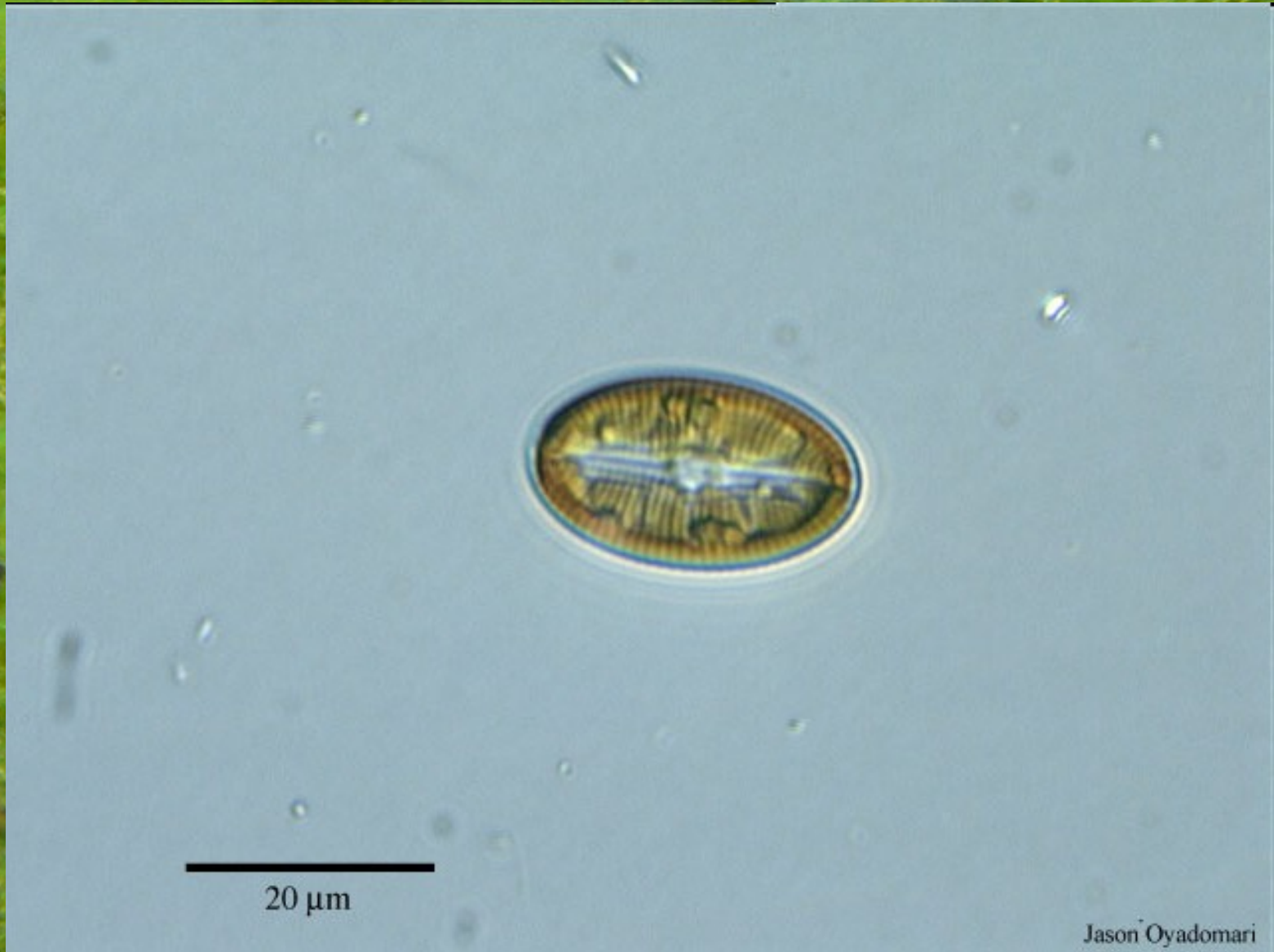

Rozsivka *Amphora ovalis*

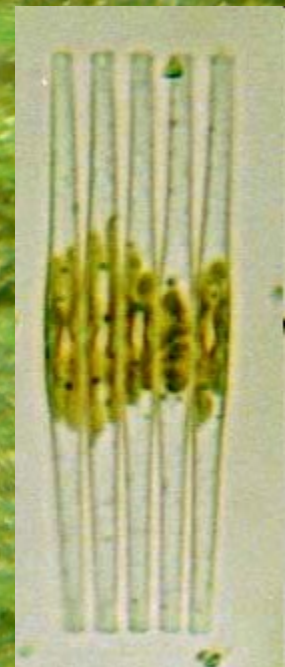
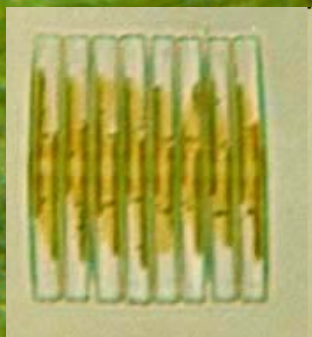
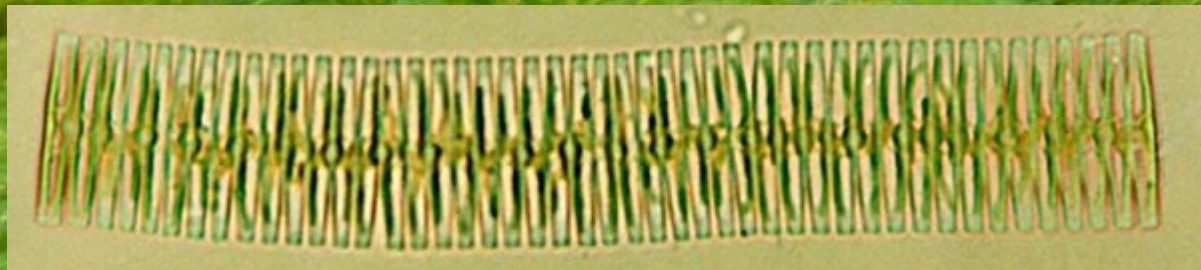

Rozsivka *Diploneis*

Rozsivka *Fragilaria construens*

Sinice *Calothrix*

Sinice Tolypothrix

Sinice *Hapalosiphon*

Mokřady

- Řasové společenstva mokřadů
- Epipelon
- Plokon – krusty řas
- Epifyton
- Epibryon – rašeliniště
- Metafyton – tvořený vznášejícími se vláknitými řasami
- Fytoplankton – jenom v mokřadech s návazností na velké jezera

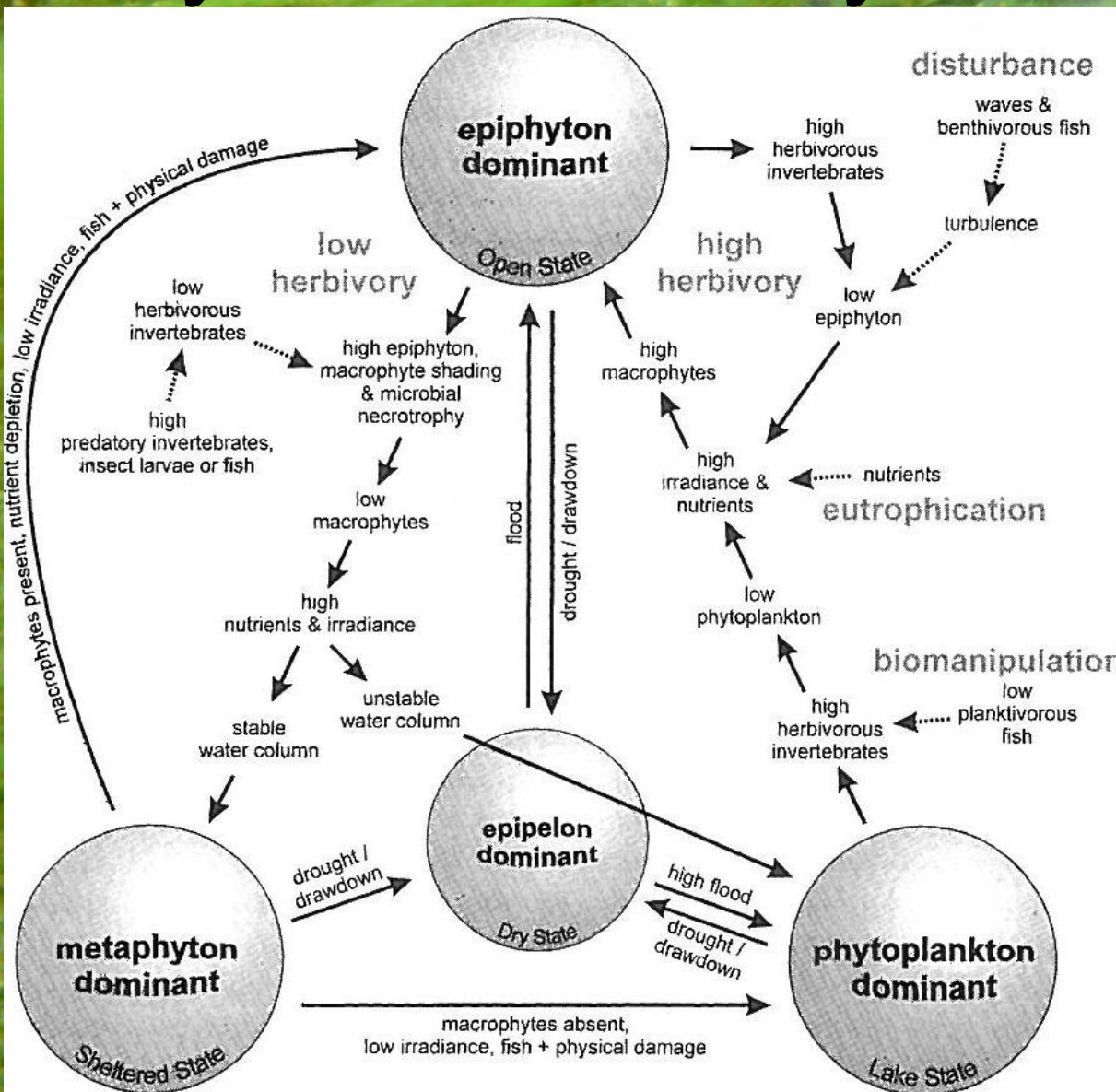

Primární produkce řas v mokřadech

- Sladkovodní epipelon – 0,1-29 g m⁻² rok⁻¹
- Sladkovodní epifyton – 2-85 g m⁻² rok⁻¹
- Sladkovodní metafyton – **12-1119 g m⁻² rok⁻¹**
- Epipelon v Tundře – 4-10 g m⁻² rok⁻¹
- Brakický (mořský) epipelon – 28-151 g m⁻² rok⁻¹
- Sladkovodní fytoplankton – 1-380 g m⁻² rok⁻¹
- Fytoplankton rašeliniště – 5-32 μg dm⁻³ h⁻¹

Dynamika ekosystému mokřadů

- **3 základní stadia**

1. **Otevřené**
2. **Suché**
3. **Uzavřené/Klidové**
4. **Jezerní/Vodní**

Děkuji za pozornost

